

KIERKEGAARD'IN DÜŞÜNCESİNİN MERKEZİ KAVRAMI: PARADOKS*

Çeviren: Metin BECERMEN

Paradoks, Kierkegaard'ın düşüncesindeki merkezi bir kavramdır. O, açık bir şekilde ifade eder ki, "Hristiyanlık kesin olarak paradoksaldır" (1) ve "son olarak, her noktada paradoksaldır." (2) daha sonra bildirdiği gibi "Felsefenin ifadesi arabuluculuktur-Hristiyanlığınki paradoks" (3)

Kierkegaard'ın tazılarında paradoks sözcüğü neredeyse sayısız defa ortaya çıkar. Onun Samlede Vaeker'inin İngilizce çevirisindeki 15 bölüm içinde sözcüğün 595 kullanımı olduğunu bildirir. Elbette, bu sayıya Yazılar'ının 11 bölümü ve Otorite ve Vahiy Üzerine adlı kitabı dahil değildir. Bütün çalışmaları arasında Eklenti ve Fragmanlar'ın paradoks üzerine en temel iki kitabı olduğu düşünülür. Paradoks sözcüğünün önceki çalışmasında 308 defa sonrakinde ise 103 defa görüldüğünü ayırdediyorum. Bu, en azından, paradoksun bu iki kitabında başka herhangi bir kitaptan daha adamakıllı tartışıldığını gösterir.

Kısaca göstereceğimiz gibi, genel kullanımımızda paradoks sözcüğünün değişik anlamları vardır. Kierkegaard için genel paradoks sözcüğü kullanımımız, Hristiyanlığın hakikatini yorumlamak için yeterlidir. Kierkegaard'ın paradoks sözcüğünü so-ruşturmamız, paradoksun ne olduğunu ve niçin genel olarak kullandığımız paradoks sözcüğünün Hristiyanlığın hakikatini yorumlamak için yeterli olduğunu gösterme teşebbüsüdür. Bu yüzden bu bölümde ilk önce Kierkegaard'ın paradoksunun genel özellikleri ve onun akılla olan ilişkisiyle meşgul olacağız; ve sonra paradoksunun amacını tartışacağız.

Paradoksun Özellikleri

Kierkegaard bize paradoksunun tanımını vermez. Aşağıda onun paradoks kavramını karakterize etmeye çalışacağız. Kierkegaard için paradoks, iki karşıt varoluşsal varlık arasındaki ortak ilişkiye gönderme yapan bir kategori ya da kavramdır. Bu ifade dikkatli bir açıklamayı gerektirir.

İlk olarak, paradoksun kendisi Hristiyanlığın hakikatini yorumlamak için Kierkegaard tarafından tasarlanan bir kategori ya da kavramdır. Söylediği gibi "Paradoks bir ayrıcalık değildir; fakat bir kategori, varolan bilinçli bir ruh ve sonsuz hakikat arasındaki ilişkiyi ifade eden ontolojik bir tanımlamadır." (4) Onun için paradoks negatif kategoriden ziyade pozitifdir: "Kant'ın radikal kötü teorisinde sadece bir hata

vardır. O, anlaşılmaz olanı paradoksun kendisini onun bir kategorisi olduğunu açıklayamaz." (5)

İkinci olarak paradoksun kendisi bir kategori ya da kavram olmasına rağmen, Kierkegaard saf bir kavram olarak kalamayacağını ileri sürer. Paradoksun boş bir kavram olmadığını fakat gerçekliğe gönderme yaptığını ifade eder. Bu "paradoks terimini [saf] bir retorik ifadeye indirgeme" (6) teşebbüsüne karşı tepkidir.

Üçüncü olarak, paradoks iki karşıt varoluşsal varlık arasındaki ortak ilişkiye gönderme yapar. Örneğin, Kierkegaard Enkarnasyonun bir paradoks olduğunda ısrar eder: "Doğmuş, gelişmiş ve böylece devam etmiş insan biçiminde varolan bu Tanrı kesinlikle paradoks sensu strictissimo, mutlak paradokstur." (7) Kierkegaard'a göre Enkarnasyon Tanrı ve insan arasındaki ortak ilişki bağlamında bir paradokstur ve bu Tanrı ya da insanın paradoksal olup olmadığı sorusundan bağımsızdır.

Dördüncü olarak, iki karşıt varoluşsal varlığı içerir. Kierkegaard için Tanrı ve insan niteliksel olarak farklı iki varlıktır. Eklenti'de ifade eder ki, "Tanrı ve insan arasında mutlak bir fark" (8) vardır. Fragmanlarda Tanrının insani günah yüzünden insana tamamiyle benzemediğini açıklar. (9)

46- Son olarak, paradoks iki saf kavramdan ziyade iki varoluşsal varlık arasındaki ortak ilişkiye gönderme yapar. Bu anlamda Kierkegaard'ın paradoks kavramı saf düşünmeden ziyade varoluşa gönderme yaptığı için, mantıksal olmaktan çok varoluşsaldır. Mantıksal paradoks, "yuvarlak bir kare" iddiası gibi saf düşünme düzeyinde aynı zamanda hem A hem de ~A'nın bir ifadesidir. Kierkegaard için mantıksal paradoks saf bir yalanlamadır ve bu yüzden katıksız olarak anlamsızdır. Kierkegaard Hristiyanın anlamsız olana inanmayacağını belirtir: Bu yüzden o anlamsıza, kesinlikle anlama yetisi anlamsız olduğunu ayırdedeceği ve ona inanmaktan onu engelleyeceği için, anlama yetisine dayanarak inanmayabilir; fakat o kavranamayacağının farkında olduğundan anlama yetisini bu kadar kullanır ve böylece anlama yetisine karşı inancı savunur (10).

Kierkegaard'ın görüşüne göre paradoks Tanrı ve insan, özgürlük ve zorunluluk, sonsuzluk ve zaman gibi iki karşıt varoluşsal varlıktan meydana gelir. Paradoks varoluşsal bir varlık ve saf bir kavram arasındaki ortak ilişkiye dayanmaz. Bu noktada Tanrı ve insanlık (soyut insan kavramı) arasındaki ortak ilişki bir paradoks değildir. Kierkegaard için Enkarnasyon paradoksu Tanrının evrensel insana değil fakat belirli bir zaman ve yerdeki belirli bir kişiye sahip olduğu olgusuna dayanır: "Paradoks, esas olarak, aslında belirli bir insan olarak varoluşa gelen Tanrıya, Ezeli ve Ebedi olana dayanır" (11).

Aynı biçimde paradoks, varoluşsal bir varlık ve dil ya da bu varoluşsal varlıkla düşünce arasındaki ilişkiye dayanmaz. Hugh Ross Mackintosh, Kierkegaard'ın paradoksunu yorumladığı zaman bu noktayı benimseyerek başarısızlığa uğrar. Şöyle yazar: Kierkegaard ileri sürer ki, Tanrının "doğrudan" bilinebileceğini savunmak putperestlerin yaptığı gibi düşündürmektir. Tanrı sözcüğü insan düşüncesi ve konuşmasının yetersiz ortamında şekillendiğinden o çelişki içinde kaçınılmaz olarak yönünü

değiştirir (12).

Bu yüzden Mackintosh'a göre Kierkegaard'ın paradoksu sonsuz Tanrı ve sonlu insan düşüncesi ve dili arasındaki ilişkiye dayanır. Bu bir paradoks olabilir. Fakat o, ikincisi iki karşıt varlığa gönderme yaptığı için kesinlikle Kierkegaard'ın paradoksu değildir.

Bu noktada Kierkegaard'ın paradoks görüşü D.M.Baillie'nin paradoks görüşünden farklıdır. Baillie'ye göre insel paradoks sonsuz Tanrı ve sonlu insan düşüncesi ve sözcükleri arasındaki ilişkiden doğmuştur. Şöyle ifade eder: Akıl herhangi bir insan sözcüğüyle ya da sonlu düşünmemizin herhangi bir kategorisiyle Tanrıyı kavrayamadığı için paradoks ögesi bütün dini düşünme ifadeye girer (13) Kierkegaard için paradoks göreliden ziyade mutlaklıdır. O paradoksun insan aklı tarafından çözülemeyeceğini savunur: "Saçma öyle bir yolda inşa edilmiştir ki, aslında akıl onu kendi gücüyle anlamsıza indirgeyemez ve onun boş olduğunu gösteremez. Hayır; o bir işarettir, akıl sadece bir muammayla karşı karşıya olduğunu söyleyebilir. "Onun çözemediğim; yani benim için o anlaşılabilir değildir" (14)

Hegel'e göre tez ve antitez arasındaki fark mutlak değildir; bu yüzden o daha yüksek bir aşamada çözümlenemez. Fakat bu Kierkegaard'ın paradoksuyla doğrulanmaz. Onun için tez ve antitez arasındaki fark mutlaklıdır. Örneğin Enkarnasyon paradoksunda Tanrı ve insan arasındaki ayırım o kadar mutlaklıdır ki, o, herhangi bir daha yüksek birliği geçersiz kılamaz. Bu yüzden şöyle söyler: "Doğmuş, gelişmiş ve böylece devam etmiş insan biçiminde varolan bu Tanrı kesinlikle sensu strictissimo, mutlak paradokstur." (15) Devamlı ileri sürer ki, "Mutlak paradoks, tam da mutlak olduğu için, sadece insanı Tanrıdan ayıran mutlak farklılıkla ilgili olabilir." (16) Üstelik, Kierkegaard'ın paradoksunun mutlaklığı aslında, daha sonra göreceğimiz gibi onun paradoksunun aklın nesnesi olmamasında (yani soyut mantıksal fonksiyonunda) yatar; bu yüzden akıl onun paradoksuyla uğraşmaya bilir ya da onu çözemeye bilir.

Oxford İngilizce Sözlük'te paradoks sözcüğünün iki temel kullanımı vardır. İlk kullanım "Ölçüt olarak kabul edilen görüş ya da inanca karşı olan bir ifade ya da öngetidir." (17) Bu kullanım Kierkegaard'ın paradoksunun anlamına uygun olmayabilir. Ölçüt olarak kabul edilen görüş ya da inanç zamandan zamana değişebildiği için, paradoks böyle bir kullanımda mutlak değildir. Başka bir kullanım "Görünüşe göre, soruşturmaya ya da açıklanmış olduğunda saçma olduğu, ispatlanabilir olmasına rağmen, kendiyle çelişen, saçma ya da genel anlamıyla uyumsuz bir ifade ya da varsayımdır." (18) Bu relatif paradokstur. Lutter'in Hristiyan özgürlüğü görüşünden bir örnek verilebilir. "Bir Hristiyan hiç kimseye bağlı olmayan, tam olarak herkesin özgür kuralıdır. Bir Hristiyan herkese bağlı olan, tam olarak herkesin itaatli kölesidir." (19) Bu ifade bir çelişkiyi ileri sürer görünür. Hristiyan, etik kurallardan muaf olduğu fakat her insanın sevgiyle sınırladığı için, en sonunda çelişki araştırmayla çözümlenir. Bu yüzden bu kullanım Kierkegaard'ın paradoksuna uygun değildir. Kierkegaard için paradoks göreliden ziyade mutlaklıdır. Kierkegaard için paradoks geleneksel mantık anlamında aklın kavrayışının ötesindedir. Kierkegaard'ın paradoksu ve akıl

arasındaki ilişki Kierkegaard yorumcuları arasında tartışmalı bir konudur. Yazar bu konuyu tartışacak ve sonra esas yorumunu sunacaktır. Şimdilik sadece kısa bir yorum vereceğiz.

Önce Kierkegaard'ın paradoksu ve akıl arasındaki ilişkiyi tartışacağız-onun akıl görüşünü bilmemiz için bu gerekli. Onun aklı görüşü geleneksel mantığın görüşüdür. Bu önemli bir hatırlama noktasıdır. Daha sonra ayrıntılı olarak bu nokta ile ilgileneceğiz. Kierkegaard, paradoksun, geleneksel mantık tarafından kavranamaması anlamında, aklın ötesinde ısrar eder. Geleneksel mantık sadece saf kavramlarla uğraşır, varoluşsal varlıklarla değil. Bu yüzden Kierkegaard ifade eder ki, mantık "gerçek anlamda varoluştan farklıdır." (20) Paradoksun kendisi, bir kavram olmasına ve gerçekliğe gönderme yapmasına rağmen, Kierkegaard saf bir kavram olarak paradokstan çok bir gerçeklik olarak paradoksla ilgilenir. O paradoks sözcüğünü temel olarak, bir kavramdan ziyade bir gerçeklik anlamında kullanır. Felsefesinde bir düşünme ve varoluş ikiliği vardır; ve öncelikli ilgi konusu düşünmeden çok varoluştur.

Geleneksel mantık varoluşla uğraşmaya yetenezsiz olduğundan Kierkegaard paradoks "kavranılmazdır" (21) diye devam eder, ki onu "tarih ortak bir tasıma dönüş-türemez ya da çeviremez." (22) Devamla, zaman içinde belirli bir insanda varolan sonsuz Tanrı "şeylerin en inanılmazıdır, (23) der. Kısaca Kierkegaard'ın paradoksu aklın ötesindedir.

Kierkegaard için paradoks aklın nesnesinden çok inancın nesnesidir. Onun iddiası paradoksun varoluş alanına ait olduğudur. Bu yüzden de akıl (yani geleneksel mantık) tarafından kavranamaz. Ona göre, varoluş ve düşünme iki farklı alana aittir. (24) Varoluş alanı gerçeklik, özgürlük, somutluk, olma, belirlilik ve değişebilirlik özelliklerini içerir; bu nedenle o inancın nesnesidir. Düşünme alanı olasılık, zorunluluk, soyutluk, değişmezlik, evrensellik ve kesinlik özelliklerini içerir; bu nedenle o aklın (yani geleneksel mantığın) nesnesidir (25).

Kierkegaard paradoksun varoluş alanına ait olduğunu savunur. Bu nedenle o inancın nesnesidir. Böylece "İnanç kendisi bir kahindir ve herkes paradoksun doğruluğunu savunurken inancın doğruluğunu da savunur" (26) şeklinde bir ifade kullanır. Üstelik "Tanrı-insan yalnızca İnanç nedeniyle varolur" (27) diye iddia eder. Kierkegaard'ın paradoksu ve inanç arasındaki ilişkiyi daha sonra tartışacağız.

Özetle, Kierkegaard'ın paradoksunun özellikleri şöyledir: (1)Paradoks iki karşı varoluşsal varlık arasındaki ortak ilişkiye gönderme yapan bir kategori ya da kavramdır.(2) Paradoks göreliden ziyade mutlaktır. (3) Paradoks geleneksel mantık anlamındaki akıl kavrayışının ötesindedir. (4)Paradoks aklın nesnesinden çok inancın nesnesidir.

* Bu yazı Timothy Tian-min Lin'in Kierkegaard'ın Yaşamı ve Düşüncesi adlı kitabının üçüncü bölümün ilk altı sayfasının çevirisidir.

Dipnotlar

1. Eklenti s.95.
2. İbid s.194.
3. Günlükler no.396.
4. İbid no.633.
5. İbid no.633.
6. Eklenti s.197.
7. İbid s.194.
8. İbid s.195.
9. Fragmanlar s.58.
10. Eklenti s.504.
11. İbid s.528.
12. Hugh Ross Mackintosh, Modern Teoloji Örnekleri (New York:Charles Scribner's Sons, 1937) s.235
13. D.M.Baillie, Tanrı İsa'nın İçindeydi (Londra: Faber and Faber, 1947) s.108
14. Yazılar, X2 A354, citet in J.Heywood Thomas, Öznellik ve Paradoks (Oxford: Basil Blackwell, 1957) s.121.
15. Eklenti s.187.
16. İbid s.195.
17. Oxford İngilizce Sözlük (Oxford: Claredan, 1933) VIII.450.
18. İbid
19. John Dillenger (ed.), Martin Lutter: Seçme Yazılar (Garden City, New York: Double day, 1961) s.53.
20. Eklenti s.101.
21. İbid s.498.
22. Çalışmalar s.33.
23. Fragmanlar s.65.
24. Bu noktayı beşinci bölümde diğer noktalarla birlikte eleştireceğiz.
25. Eklenti s.s.101, 228, 302; Fragmanlar s.93.
26. Fragmanlar s.81.
27. Çalışmalar s.122.